

Lorents Spenglers Anmærninger

Over de forskiellige Meeninger, om hvorledes de mangfoldige Søe-Regemer ere komne i Jorden, samt Beskrivelse over en metalliseret Lituit, som en nye og hidindtil aldeles ubekjendt fielden Art. Med Afbildingen.

Allerede for lang Tid siden, da Natur-Historien begyndte meere at opklares, da Nærhed og Taage deri efterhaanden forsvandt, da man endeligen ei længere ansaae det i Jorden og paa Biergene i uhyre Mængde nedlagde Musselværk for idel Natur-Spil og Bagatellet; have de Lærde, som søgte at giøre sig fortiente af Natur-Historien, stridet med hverandre om Maaden, hvorpaa disse sande Oldsager af den gamle Verden have kundet komme til vores faste Land, ofte over hundrede Meile op fra Søen, og der blevet skjulte i Jorden eller paa de heieste Bierge.

Den første og naturligeste Meening, som af mange blev bifaldet, satte Skylden paa den store almindelige Oversvømmelse, nemlig Syndfloden, saaledes som den af Moses er beskrevet os. Det kunde let forklares, hvorledes Havets overordentlige Bevægelser formedelt de dertil komne mange fremmede Bandede, kunde oprøre disse Søest. bringer af Havbonden, hvorpaa de laae, og henskylle dem til fremmede Egne, hvor de ved Vandets Afseb bleve liggende, skjulte af Søest. og ved Biergenes Tilveert indeluktes i og under dem, hvor disse Naturens og deres store Skabers Underværker nu i Jordens Skjod, som troeværdige Vidner om den almindelige Oversvømmelse, glemmes til vor Betragtning; thi ellers skulde Originalerne af de allerførste, saaledes i Jorden skjulte Snekker, vel aldrig være komne for vore Øyne.

Nyere Naturforskere have just ingen Smag fundet i denne Meening, men meget meere søgt at vise Umuligheden deraf, og at den Noachiske Syndflod havde været gandske utilstrækkelig til at bringe den beundringsværdige

Mængde Søelegemer, som paa den heele beboede Jord i store Lav ere indsluttede i Biergene og Kysterne, hen paa disse Steder. De udløde denne Begivenhed af gandske forskjellige Forandringer, som Jordkloden har været underkastet, nemlig store Jordstøtse, idelige Oversvømmelser, Vandenes Udtørrelse og Tilbagetrædelse, o. s. v. hvilke vor Jord i saa mange tusende Aar har været udsat for, saa at baade Skikkelsen og Beliggenheden af de Egne, som i sig indbefatte saa mange Sø-Musser, er blevet gandske omkæbt og forandret; saaledes at der, hvor nu er tørt Land, har tilførn været Hav, som har gaaet over de høieste Bierge, og da værende Havbugter ere nu blevne til tør Jord.

Den berømte Venetianske Abbed Anton Lazzaro Moro i sit Skrift: Nye Undersøgelser om Jordklodens Forandringer, har med megen Skarp-sindighed udarbejdet en gandske anden Hypothese, hvorledes den store Mængde Sø-Musser kan være kommet ned i Jorden og i Biergene. Han søger at bevise, at alle Lande med deres Bierge, som i sig indelukke saadanne Sø-Belegemer, ere eene og allene ved Jordstøtse opdrevne af Havet, og have derved tillige opdraget alle disse Sø-Skabninger. Til Beviis anfører han den bekendte Begivenhed af 1707, da en ny *De* blev til i det Græske Archipelago, hvilken ved et Jordstøtse i mange Menneskers Paasyn blev opskudt af Havet. Han anfører endnu mange saadanne Begivenheder, og slutter deraf, at alle Steder og Bierge, ja alle Lande, som i deres Indvolde giemme Hav-Musser, enten de saa ligge nær eller nok saa langt fra Havet, have allesammen lige Oprindelse med forberne *De*, og ere paa samme Maade ved Jordstøtse opkomne af Havet. Derimod nægter han aldeles, at Syndfloden kan have den ringeste Deel i Forsteenelserne, da det har været en overnaturlig Begivenhed.

Hr. von Justi i sin Jordklodens Historie, udlødt og beviist af dens udvendige og underjordiske Beskaffenhed, vil af Forsteenelserne slutte, at vor Jord maae være mange hundrede tusend Aar gammel. Han skriver, at Havet adskillige gange har forandret sit Sted, og at det tilførn har været Hav, som nu udgier det faste Land. Vor Jords Overflade er adskillige gange blevet beboet. I Jordens Middelpunkt er en underjordisk *Jld*, som har drevet de fleste høie Bierge op over Jordens Overflade. Jeg troer ikke at nogen vilde bifalde disse dristige Formodninger.

Den lærde Hr. Pastor Meineke har i det sidste eller attende Stykke af Naturforskerne indført en Afhandling, som vist maae synes sælsom for mange Eftfere af Natur-Historien, under den beskedne Titel: Hypothetisk Formodning, at de mange Forsteenelser ere Levninger af en præadamisk Forverden. Allene derfor at formode en præadamisk Forverden, fordi Originalerne til en stor Deel Forsteenelser endnu fattes os, synes efter mine Tanker at være temmeligt langt hentet; det sætter og visseligen mange Vanskeligheder forud, som ey ere saa lette at opløse.

Deri er jeg eenig med Forfatteren af denne lærde Afhandling, at den allerførste Deel af de Forsteenelser, som ved første Øyekast synes at have al muelig Lighed med de bekiendte naturlige See-Regemer, dog ved nøye Undersøgelse i meget mange Deele afvige derafra. Denne Bemærkelse og Sammenlignelse har jeg alt for ofte havt Lejlighed til at gjøre i min Naturaliesamling; men derfor indseer jeg ikke at man har nødigt at tage sin Tilflugt til en ældre Jordklode end vores, af denne Aarsag, ikke engang for de Stykkers Skyld, af hvilke end ikke det ringeste lignende er blevet os bekiendt i sin naturlige Tilstand. Jeg vil ikke her anføre hvad saa ofte er blevet igientaget, at maaskee Originalerne til de Regemer, som vi allene kiende forsteenede, opholde sig paa Bunden af det dybe Hav, og komme aldrig nær til Strandbredden. Skulde man end ikke kunne troe, at disse Arter Dyr kunde aldeles være undergangne i den store Katastrophe af den Noachiske Syndflod, som dog var mueligt, saa vil jeg dog spørge, om alle Verdens Have ere saaledes gennemreisede, at intet Haab meere er tilovers for os, at Menneffer endnu skulde kunne komme til saadanne Egne i Verden, hvor de ikke skulde kunne finde nogle hidindtil usete Originaler? Og, skulde vi endog altid fattes den største Deel deraf (thi adskillige har man dog fundet, em hvilke man troede, at de aldeles vare forgangne) er det da vel derfor afgjort, at disse Skabninger ikke ere til, fordi vi endnu ey ere komne, eller ikke kunne komme, til de Steder, hvorpaa de opholde sig? Med hvor mange nye Elgater og Arter af Conchylier have ikke Engælænderne nu gjort os bekiendte ved deres Reise til Sydlandene, som dog alle, meere eller mindre afvige fra de allerede bekiendte. Ey allene ere de for den største Deel anderledes byggede, og smykkede med de opfindelsesrigeste Figurer og Gestalter, som nødvendigen maae sætte den Betragtende i den største Beundring;

undring; men enhver Deel af dem er endog anlagt og udjiret med den største
 Fliinhed. Farverne ere høye og brændende, og Perlemoderen blant alle disse
 Skienheder kan en lignes uden med den bedste Smaragd. Om nu, for Exem-
 p:l, nogen serend denne Opdagelse havde viist os saadan en Snekke i en For-
 skienelse, skulde vi da strax dømme, at den maatte være fra en ældre Planet
 end vores, fordi Originalen endnu ikke er blevet os bekendt. Jeg vil endog
 forbigaae mange andre nye Arter, som vi her ene i Samlinger, og ere komne
 fra længe bekendte Steder, saasom det Magellaniiske Stræde, Ceylon, Nikobar
 og Frankbar, hvilke endnu ikke ere bekendtgjorte eller beskrevne. De som
 have Lyrlighed at sammenligne store Samlinger af Conchylier og Forsteener, og
 neagtigen at undersøge dem, kunne altid sælde rigtigere Dømme i denne
 Materie, end de, som maae behjælpe sig med et ubetydeligt Forraad, og des-
 uden for den største Deel mangle de kostbare Verker, som ere skrevne i denne
 Videnskab. Jeg forunder mig over, at de Lærde, som maaskee for Nyhe-
 dens Skyld, ere saa indtagne af en Præadamisk Forverden, en have tænkt paa
 den forræffelige Rumphs Batter Noachs Schulppe, eller de maaskee ikke
 have havt Lyrlighed til at læse ham. Thi denne authentiske Beretning havde
 kunnet give deres Hypothese en stor Vægt. Paa og i de høieste Hietsiske Klip-
 per i Amboina, tet bagved Hitoelamma, finder man Chama Gigas Linnæi,
 Chama montana eller Batter Noachs Schulppe, som den kaldes af de der
 Indfødte, forstænet, og saa overordentlig en Størrelse, at Rumph, som et
 Ønevidne, beretter, at sex Mand med Møye ere i Stand til at bære Halpar-
 ten af begge Skallerne. Efter at denne Naturkyndige har igiendrevet mange
 Formodninger, hvorledes disse tunge Søe-Muskler ere komne paa de høye Bier-
 ge i denne store De, troer at de bør ansees som de allerældste Vidner om en
 almindelig Syndflod, efterdi de allerede over 4000 Aar have lagt i Jorden,
 og paa disse høye Klipper. Han siger, at denne Formodning meget vel stem-
 mer overeens med disse Øboers Meening, som ved Tradition af deres Forsfædre
 og fornemmeligen de Moriske Præster paastaae, at disse Muskler ere virkelige
 Levninger fra Nabbi Nochs Tid, thi saaledes kalde de Noah. Vil man
 endnu dertil regne, hvor mange hundrede Aar der udfordredes, inden disse
 Muskler i Havet skulde faae saa stor en Vægt, saa kan man i Sandhed ikke
 nagte dem en høy Alderdøm. Det her værende Kongelige Kunstskammer jires
 af

af saadan en Mussel i sin naturlige Tilstand, som vejer imellem fire og fem hundrede Pund.

De første af de foranførte Meeniger om paa hvad Maade den store Mængde Søe-Mussler er kommet i Bierge og i Jorden, kunne paa denne Maade foreenes, at først er en stor Deel ved Syndfloden kastet blant hinanden i alle Verdens Egne; dernæst have de mange store Forandringer, som vor Jordklode har været underkastet, forøget deres Antal, saasom naar Søen et Sted har draget sig tilbage, eller ved Jordfielv mange Søer forvandlede til tørt Land, ligesom det ogsaa er unægteligt at en Mængde Der ved Jordfielvs ere opdrevene af Havet. Dersom man ey antager det for en Virkning af den almindelige Overføsmelse, kunde man vel neppe forklare, hvorledes det gaaer til, at man under vor kolde Himmelegn finder saa mange forunderligen dannede Søe-Regemer i Jorden, om hvilke vi uden al Modsigelse vide, at de høre hjemme i Ost og Vestindien. Paa samme Maade kan man ogsaa best begribe, hvorledes de store Lag Østers ere komne i Jorden, som findes i mange Lande, og fornemmeligen i Frankrige, liggende gandske horizontale i Jorden, naar man veed, at disse Lande tilforn have staaet under Vand, og været Hav, og siden ere fremkomne af Havet, ligesom forhen er beviist om heele Der. Kun den sidste og nyeste Hypothese, at det er nødvendigt at troe en præadamisk Forverden, naar vi ville betragte de mange Forsteenelser, hvortil Originalerne fattes os, har for mig ikke det mindste Skin af Rimelighed; og Mosi Beskrivelse, hvorledes Gud har skabt Verden, som i Skabningens Begyndelse var øde og tom, maatte derved lide en alt for kunstig Forklaring. Dog jeg kommer alt for langt bort fra mit Maal; min Hensigt er denne gang at gjøre det Høystærede Kongelige Selskab bekendt med et i Jorden metalliseret meget seldent Søe-Regeme, af hvilket ingen Original endnu er kommet for det menneskelige Øye, og hvilket, endog som forvandlet, maaskee er det eeneste Stykke af sin Art.

Det er nemlig en til tørt Kies forvandlet Lituit, eller Biskopstav. Denne Art hører til de mange lamrede Sneller, og synes at være en Middels Art imellem Orthoceratiterne og Ammoniternes. Thi da Lituiten bestaaer af et lige Nor, som paa den forreste og smaleste Ende endes i to, høyst tre runde Omvindinger, saa nærmer den lige Deel sig til Orthoceratiterne, og den indrullede til Ammoniternes.

Den berømte Danzigſke Lærde Hr. Breyn, har givet denne Slegt det Navn Biſkopſtav, af den Liighed, ſom den har med de Stave, hvilke Biſkopperne i den Romerſke Kirke pleje at bære. Den hører til de ſieldneſte Forſteenelſer, hvilke mange ſtore Kabinetter endnu maae undvære, ligesom ogſaa mange Naturforſkere allene have havt Venlighed til at lære at kiende den af Tegninger. Ogſaa denne Merkværdighed havde vel for evig blevet ſtiult for Menneſkets forſkende Øje, derſom den ey, ligesom alle andre Forſteenelſer var blevet giemt for os i Jordens Skød, paa det at den i ſin Tid kunde hielpe til at udfylde et Hul i de naturlige Seefkabningers Historie. De hidindtil bekiendte Lituiter ere alle indſluttede i en Marmor-Art og forſteenede. Moderen og den forſteenede Snekke ſelv ere for det meeſte af en og den ſamme Materie; kun de indvendige Kammere pleje gemeenligen at være opfyldte enten med Gibs eller med Spat. Saavidt jeg veed findes Lituiterne aldrig uden for deres Moder, da de ere ſaſt forvoxede dermed. Man ſkærer alſaa Steenen i Tavler, ſom maae poleres, hvis Forſteenelſen ſkal ſees tydeligen. I Almindelighed er Biſkopſtavens lige udſtrakte Deel rund og cylindriſk, men de ved den forreſte Ende indrullede Omvindinger afſtaaer fra hverandre, og den eene rører ey den anden. Det heele indvendige Rum er ved Skillerums-Vægge inddeelt i Kammere. Diſſe Skillerums-Vægge ſlutte tet til Snekkens Rand, og udgiøre maaskee den ſierde Part af en Cirkelbue, hvis hvelvede eller convexe Deel vender mod den forreſte Side, og den concave mod den nederſte eller vidſte. Midt igiennem alle diſſe Skillerums-Vægge indtil den yderſte indrullede Spidſe, gaaer et Nerverer, ſom ved Nautilerne og Orthoceratiterne, ſkiønt Nervereret hos diſſe ſidſte ikke altid ligger i Midten. Dette er en kort Beſkrivelse af de almindeligen bekiendte Lituiter.

Gandſke anderledes forholder det ſig med det nærværende metalliſeerte Exemplar, ſom i alle Hoveddeele overmaade meget afviger fra den nyeligen beſkrevne Art. Materien, hvortil denne ſieldne Lituit er bleven forvandlet, er en markſitartig Kies, ſom er tæt og compact, af den Slags, ſom aldrig forvittrer, og ligesom en Flinteſteen, giver en Mængde Gnifter. Den er uden for ſin Moder, ſaa at man ikke engang fornemmer det ringeſte Spor af den. Den lige udſtrakte Deel er rund, ſtor og tyk, nemlig en Tomme, fem Linier i Giennemſnit. Dette Lituiternes egentlige Særmerke, ſom ſkiller dem fra Ammo-

Ammoniterne, er til ydermeere Bekræftelse og Vidnesbyrd om dens Slagt ey allene lige, men endog bøyet tilbage i en kort krumbøyet Linie. Den forreste indrullede Deel har den skønneste Proportion mod den lige og tykke Ende, og udgjør en vidt Cirkelbue, som neppe togange inddreyer sig, og slutter til den første Omvinding, da Omvindingerne tværtimod hos de sædvanlige staae fra hverandre. I dens Midte er en stor rund Abning, paa hvilken man ey kan mærke at noget af den inderste Omvinding skulde være forkommet. Men denne Abning er meget almindelig hos de forsteenede Vituiter. Dog kunde det meget vel være unueligt, at Originalen, i det den kom i Jorden, kunde have mistet den spæde yderste Deel af den indvundne Spids, hvoraf denne Abning nødvendigigen maatte komme. Intet er almindeligere ved alle disse Biskopstave, end at den underste lige Deel aldrig findes saa fuldstændig, at jo den kammerløse Deel, eller det Sted, hvor Dyret egentligen opholder sig, er gaaet forloren. Dette har og indtruffet her; man seer tydeligen, at den yderste Ende af den lige Deel er afbrudt lige til Skillerums-Bæggene. Men hvor meget eller hvor lidet den egentligen har mistet, kan ey med Visshed bestemmes: dog synes mig rimeligt, at hverken meere eller mindre er afbrudt, end just den Deel, hvori Dyret pleyer at boe, da Skillerums-Bæggene nødvendigigen maae forstærke Skallen, at den ey saa let kan brykkes, som paa det Sted, hvor disse mangle. Snekklens heele udvortes Overflade, er ligesom alle Ries-Legemer, gandske ujevne, hoas, ligesom en Chagrin-Hud see Fig. I. Altsaa finder man ingen Striber eller Folder, som kunne udmærke de indvendige Kammere, og som gemeenligen pleye at vise sig paa Ammons-Hornene. Derfor troer jeg, at efterat Forvandlingen allerede havde antaget heele Originalens Skikkelse, endnu, formedelst den underjordiske Varme, den med Svovel eller Arsenic, eller og med begge tillige, giennemblandede Jern-Jord, har tiltrængt og anlagt de her anskoyne Ries-Deele ved et stærk Tilflydelse deraf. Til denne Formodning bringes jeg ved et Sted paa den eene Side af den indrullede Omvinding, som er blevet frie for denne Tilflydelse, og hvor man meget tydeligen kan kiende den naturlige Skals egentlige Figur, som tilkiendegives ved ophøvede Folder paa de inderste Skillerums-Bægge. Man seer tillige, hvor og hvor tyk den overflødige Ries-Materie i Ansluget har opholdt at udbrede sig over Snekken. Man mærker denne Tilfæining over det heele Legeme, men best indvendig, da man aldrig kan fores-

stille sig Titnitens naturlige Skæl at have været saa tyk og stærk. Saa meget giver denne Snekkes udvendige Deel os at betragte, men det merkværdigste er indenfor Skælt i Concavationerne. Jeg var derfor betænkt paa, uagtet dens Haardhed, at lade den giennemskiere i Midten. Dette lykkedes mig ogsaa efter Dasse, og nu saa jeg først det sieldne af denne heelt igiennem metalliserede Snekke. Her aabner en behagelig Prospækt sig for Øyet. De aabnede og tildeels med hvidt Spat opfyldte Kammerer; de dobbelte og halgedannede Skillerums Vægge, af hvilke til begge Sider gaae store Kanaler, som i deres forreste Ende deele sig i mange Greene; den fine Nervegang, som paa en gandske ualmindelig Maade slutter til Skallens Ryg, uden at have noget Samfund med Kammerne; alt dette hos denne Snekke-Art er aldeles usædvanligt, nyt og sieldent, og giver paa nye Natur-Etseren Marsag til Beundring. Jeg har allerede sagt at de i Marmor indsluttede Biskopstave, som alle ere forsteenede, allestider havde Skillerums-Væggene convexe mod den øverste, og concave mod den nederste Ende, og dertil gandske glatte; samt at Nervegangen har just sit Sæde i Midten, tvertigennem Skillerums-Væggene, ligesom det i denne Fald forholder sig med Nautilerne. Men med vores Biskopstav forholder det sig gandske anderledes. Skillerums Væggene ere her aldeles, som man ogsaa finder dem hos Ammons-Hornene, nemlig bøiede ind og udad, eller Bølgedannede. Kammerne ere her for den største Deel aabne, kun i den indrullede Deel ere de opfyldte med Kies. Ved de aabnede Kammerer bliver man overbeviist, at heele Snekken baade ud- og indvendig er blevet marcasit-artet, og aldeles igiennemtrængt af Kies; men ikke noget anstøyet af Kies, saaledes som mange Ammoniter og andre Mussel-Arter pleje dermed at være overdragne. Det er merkværdigt at man, blant alle af Jorden opgravede Conchylier, allertiest finder Ammoniterne metalliserede, og kun meget sielden andre Arter. Og da man endnu ikke kan anføre nogen anden til Kies forvandlet Titnit, bliver dette Stykkes Sielsheden derved end meere ophøyet. Som noget besynderligt maae endnu anmærkes, at de flammede eller halgedannede Skillerums-Vægge i vor Biskopstav ere dobbelte. Man seer paa hver Vægs øverste polerede Kant, at en sort Streg i Midten deeler den i to Deele, saa at man med en Penneliny kan stikke dybt ned derimellem. Den Sal. Hofraad Walch beskriver i Naturforskerens første Stykke, p. 159. en i øselandsk Marmor forsteenet usædvanlig

lig Tituit, og regnes det blant dens største Sielendheder, at Skillerums-Væg-
gene vare dobbelte, hvilken Omstændighed end da aldrig var blevet beopagtet
hos Tituiterne, men vel undertiden hos Orthoceratiterne. Jeg kan endnu ikke
forlade vor Tituits Skillerums-Vægge, førend jeg har søgt nøyere at udforske
og beskrive dem i deres naturlige Tilstand. Man maae ikke forestille sig disse
afmaalte Afdeelinger, fordi jeg kalder dem Skillerums-Vægge, som en enten
hvelvet eller bølgedannet Væg, som deeler et vist huult Rum i flere smaa, saa-
ledes som disse Vægge ere beskafne hos de andre forsteenede Tituiter, Belemniter,
Orthoceratiter og Nautiliter. Her udgiøre Skillerums-Væggene meget
ulige kunstigere Hvelvinger, som ere opfyldte af idel hule Kanaler, som begynde
fra Hvelvingens Middelpunkt, og ligesom en Træstamme fordeele sig i mange
Rødder, og derpaa fast og tæt slutte til Snekkens yderste runde Væg. Dog
slutte disse, Søeforaller lignende Greene ey allene til Snekkerørrets Væg, men
ogsaa vorelviis til de foran og bagved dem staaende Skillerums-Vægge, saa at
disse, tilligemed Rødderne, eller de koraldannede Kanaler fra den første til den
sidste Væg, udgiøre kun eet eeneste Legeme, som forbinde Snekkens Rør med
deres Hvelvinger eller Skillerums-Vægge med hinanden, og beskytter dem for
Forstyrrelse. Alle Kanalerne ere lukte, og paa ingen af dem seer man noget
Tegn til nogen Udgang eller Abning. Denne forunderlige Forbindelse mellem
Hvelvingerne indbyrdes, og det udvortes Snekkerør, kan nogenlunde, skönt
meget ufuldkommen, sees ved Fig. 2. a. b. c. Saadanne Skillerums-Vægge
have tildeels ogsaa Ammoniterne; men de ere ingensteds efter deres Værdig-
hed af Lithologerne anførte eller beskrevne. Alle conamererede Snekker have
en Nervegang, som fra Snekkens yderste Spidse strækker sig lige til dens ne-
derste Underdeel. Men Beliggenheden af denne Nervegang er ey eens hos
alle Arter; endog hos een Slægt er den allerede meget forskiellig. For Exem-
pel: De fleste Orthoceratiter have denne Nervegang i Midten, dog ere der
ogsaa mange, som have den imellem Midten og Snekkens yderste Væg, og hos
endnu andre ligger den langs ad Snekkens Væg. Hos nogle er den meget smal,
men hos andre overordentligen viid. De sædvanlige og forsteenede Tituiter,
have den, ligesom Nautilerne, just lige i Midten. Det saa kaldede Posthorn,
eller Nautilus spirula Linnæi, har sine Nerverør ved den indvendige kor-
tere Side, efter hvilken Omvindingerne ere inddreyede. Paa samme Sted

findes den hos alle Ammoniter. Som en stor Sielendhed er først for kort Tid siden blevet opdaget, at der gives Ammoniter, hvis Nerverer ligger paa Ryggen af Snekkefalken, og denne Bestaaffenhed har ogsaa vor Biskopstav. Imellem den udvortes Skals Bæg og de saa kaldede Skillerums-Bægge, ligger dette Kor indsluttet; og man behøver gode øvede Dyne til i Førstningen at opføge den. Den indvendige Viide er ved den nederste ey større, end at en tynd sin Traad kan netop faae Rum deri. Ved Fig. 2. d. e. seer man dens Beliggenhed og hvorledes den i Slibningen er bleven aabnet. Saa meget usædvanligt har denne Snekke forud, fremfor de forhen bekendte. Af de aabne Kammere ere to opfyldte med Spat. Man holder for, at opleste animaliske Deele gemeentligen forvandles dertil. Denne Snekkes Beboer har upaatvivelsigen maattet finde sin Grav paa det Sted, hvor hans Huus skulde metalliseres, og altsaa selv give Materie til denne Spat-Forvandling. Hvad jeg forhen har sagt om Snekkes yderste Overdrag, at det nemlig ikke er saa glat og jævnt, som paa mange til Kies bleve eller med Kies anstøene Ammoniter; men er smaaornet, ligesom en Chagrin-Hud, som de bekendte Svovelfies-Kugler pleje at være; det samme gielder ogsaa om de indvendige aabnede Kammere. Alle Bæggene og de som Rødder-dannede eller Koralkræer lignende Kanaler, ere overdragne med en fin krystalliseret Skorpe. Men her have alle disse Deele ikke faaet et nyt Anflug eller Tilfætning, men ere neagtigen udtrykte i deres Figur, ligesom den spæde Original har efterladt Indtrykket i Jorden. Farven er rødagtig og ligner aldeles den yderste Hud af nylig støbt Kobber eller Messing; uden paa er denne Farve noget mørkere. Efterat denne metalliserede Snekke var bleven igiennemskaaet lige i Midten, saa blev den slebet glat og poleret, hvorved begge Halvdeelenes have faaet en Glands som et Spejl; og her har Metallet en bruinguul Farve.

Nu stod endnu tilbage at navngive det Sted, hvor denne mærkværdige Levning fra Syndfloden har lagt i Jorden og bleven forvandlet; men jeg maae tilstaae, at jeg ikke er i Stand til at kunne sige det med Visshed, da jeg har tilkøbt mig dette Stykke af en stor Naturalie-Samling, som blev adspredt. Men naar jeg sammenligner den med andre metalliserede Conchylier, fornemmeligen med Ammoniterne, thi dette er dog den nærmeste Slægt, hvortil vores Vituit kan henføres (og dette falder mig ikke vanskeligt, da jeg i min Naturalie-

Samling

Samling eyer Exemplarer fra alle bekiendte Steder, hvor man finder metalliserede Ammons Horn) saa kan jeg med megen Rimelighed formode, at vor Biskopstav er kommet fra Den Shepey i Engelland. Denne De er meget vigtig for Naturhistorien: Om Sommeren drager den mange Botanik Elskere over til sig, formedelt de mange merkværdige Havplanter, som da blomstre der. Man gier paa denne De Jern-Bitriol og Svovel, altsaa er det intet Under, at blant de mange Forsteenelser ogsaa opgraves meget smukke metalliserede Ammoniter og til Kies blevne Fiske. Disse Ammoniter have i Hensigt til Materien al muelig Liighed med vor Biskopstav, saa at der er meget mueligt, at den kan være kommet fra bemeldte De.

Da jeg tilforn haver sagt, at man endnu ikke har fundet nogen Original til Vituiterne, saa maae jeg nu forklare dette mit Udtryk, paa det at det ey skulde synes, som om jeg ikke havde vidst det, eller ogsaa selv sagde mig imod. Hr. Dr. Bianchi har i Unhanget til sit bekiendte Verk de conchis minus notis, Tab. I. fig. x. o. ladet afbilde en meget liden mangelammered Snekke, som har megen Liighed med Vituiternes Figur som bliver allene funden af Søesandet ved Livorno, da den paa den eene Ende er gandske lige udstrakt, og paa den forreste Deel et par gange indrullet i sig selv. Jeg har i en Afhandling om microscopiske Conchylier af det røde Havs Sand, beskrevet en just ligesaadan Vituitdannet Snekke, og tillige ladet den afbilde. Den findes i Nye Samling af det Kongel. Danske Videnskabers Selskabs Skrifter, første Deel p. 365. fig. 4. og i den selgende Afhandling om samme Materie, p. 373. fig. 10. lit. f. g. en hidindtil ubekient Art med Kammere, som er gandske lige og ved Spidsen indrullet. Jeg vil her ikke opholde mig med at undersøge, hvorvidt disse tre anførte Arter kunne henregnes til Vituit-Slægten, men jeg vil allene erindre selgende: Om endog disse smaae Snekker gandske og aldeles lignede de almindelige til Steen forvandlede Vituit, vilde dog vel ingen derfor paaatae, at man skulde antage dem som Originaler for den beskrevne store Art? Thi disse smaae Exemplarer blive altid de samme, uden nogentid at blive større. Man finder dem endog forsteenede i denne mikroskopiske Størrelse, og saadanne ere beskrevne af den berømte Naturforsker, Hr. Klein, i det Danzig-ske naturforskende Selskabs Skrifter, men Originalen, som jeg har fundet dertil, var ham ubekient. Jeg forvarer et par saadanne Steene, med Intrykke af

af saadanne smaa Vituiter i min Samling. De ere opgravede af Jorden i Egnen ved Danzig, og deraf sees, at de aldrig findes større. Man har end videre blant de naturlige Conchylier et Staags Ammons-Horn, som allerede er af en gandske artig Størrelse, nemlig Nautilus spirula Linnæi, eller Posthornet hos Rumph, Tab. XX. Fig. I. Da de forreste Omvindinger paa denne Snekke ikke berøre hinanden, som paa de almindelige Vituiter, og da den første Omvinding afstaaer temmeligen fra de øvrige; har den Sal. Hofraad Walch og Hr. Pastor Schröter i deres Skrifter udgivet den for Originalen af Biskopstaven, ja den første har endog paastaet at være dens Opfinder. Det kan vel ikke nægtes, at jo denne mærgeløvrede Snekke har meget af Vituiternes Skikkelse, men det væsentligste fattes den dog. Den nederste Deel af Snekken, som hos Vituiterne er gandske lige, er her buedannet. Vilde man end antage, at denne Snekke endnu aldrig er kommet fuldstændig i Menneffets Hænder, og den nederste manglende Deel, hvori Dyret boer, maaffee kunde have været lige; saa kan derpaa svares, at nysomtalte buedannede Figur, om der endog kom nok saa meget til den, desuagtet vilde udgiøre et Segment af en Cirkelbue, og at altsaa en lige Underdeel aldrig kunde have Sted. Fremdeles ligger denne Snekkes Nerverør tæt paa den indvendige Sides Bølg, som hos de fleste Ammoniter, da den tværtimod hos de sædvanlige Vituiter ligger lige udi Midten. Efter min Indsigt bliver altsaa denne nete Snekke snarere et Ammons-Horn, end en Original til Vituiter, endskjønt den har meget af den sidste Skikkelse paa sig, hvilket kan have bragt bemeldte store Lithologer paa denne Meening. Men efter denne Anmærkning blive Vituiterne endnu foruden nogen bekiendt Original.

